

TÜRKİYEDE BÖRÇLAR HUKUKU ÜZERİNDEKİ ÇALIŞMALARA BİR BAKIŞ

Dr. Bülent Nuri ESEN

Bay Dekan Arsebük'ün son kitabı dolayısıyla (1):

Medeni hukukun bir parçası olan Borçlar Hukuku henten hemen tekmil memleketlerde müstakil eserlerin konusunu teşkil etmektedir. Yazılı hukukun doktrin üzerindeki esaslı ve derin tesirleri de düşünülecek olursa memleketimizde ayrı bir Borçlar Kanununa göre yazılmış olan borçlar hukukuna dair eserlerin bilhassa 1926 dan sonra ortaya çıkmaya başlamasının sebepleri kolayca anlaşılabilir.

Borçlar hukukuna dair ilk olarak eserler hazırlayıp neşredenler «Darülfünun Müderrisleri» olmuşlardır. Rahmetli Hacı Âdil (bey) in ismini burada tâzimle anmak bizim için bir borçtur. Gerçi, Hacı Âdilin Borçlar Kanununu şerhi tamamlanamamıştır. Bununla beraber, Borçlar Kanununun umumi hükümlerine dair olan kısımları çıkarılmış ve Mecelle ile yeni kanun arasında açılan uçurum biraz olsun kapatılmak istenmiştir. Garbın hukuk tekniğine alışık olmayan hukukçularımız için Hacı Âdilin rehberliği birinci derecede bir önemi haiz olmuştur. Hacı Âdilin eserinin neşrinden hayli zaman sonra, Müderris Abdurrahman Münib medeni hukuka dair ders notları arasında borçlar hukukuna giriş diyebileceğimiz bir kısım neşretmişti. Haddi zatinde bu kısım Borçlar Kanununun baştaki kırk maddesinin şerh'inden ibaret bulunuyordu.

«Darülfünun» un kaldırılması ve İstanbul Üniversitesinin kurulması ile beraber ilk «Borçlar Hukuku» nu yayınlıyan Profesör Samim Gönensay oldu. Daha sonra, Profesör Schwarz ve Profesör Ebülulâ Mardin birer talebe kitabı çıkardılar.

Akademik muhitlerin bu çalışmalarına paralel olarak Adliye Vekâleti de meşhur İsviçreli hukukçulardan bazılarının borçlar hukukuna dair kitaplarını tercüme ettirdi ve bilhassa hâkimlere dağıttı. Bu tercüme Rossel şerhi ile Alfret Marten (= Alfred Martin) in el kitabının tercümeleridir.

Üniversite ve Adliye Vekâleti kadroları dışında kalan hukukçularımızın borçlar hukuku sahasındaki çalışmaları nispeten geç başlamıştır. Filhakika, Dekan Onar ile Kuyucak tarafından Von Thur'un Türkçeye çevrilmesi teşebbüsü ancak

[1] *Borçlar Hukuku*, ikinci basım, birinci cilt: *Borç kaynakları*; ikinci cilt: *Borçların hükümleri*. 1179 büyük sahâfe, İstanbul 1943.

1934 te vâkı olmuştur. Avni Göktürk'ün Oser tercümesi ise daha sonraya raslar. Hıfzı Veldet ve Cemal Selek'in Fritz Funk tercümesi ise çok yenidir. Yine Hıfzı Veldet'in giriştiği Von Thur tercümesine de yeni bir teşebbüs olarak hakılmak gerektir.

Ankara Hukuk Fakültesine bağlı hocaların çalışmalarına gelince, ilk olarak bu fakülteye profesör tayin olunan bay Esat Arsebük'ün 1935 te yayınladığı Borçlar hukuku ders notları ile karşılaşırız. Aynı müellif 1937 de bir «Borçlar Hukuku» neşretmiştir. Bu tarihten dört yıl sonra Ankara Fakültesinin diğer medeni hukuk profesörü bulunan Cahit Oğuzoğlu «Borçlar Hukuku» nu çıkardı. Nihayet 1943 yılı Dekan Arsebük'ün iki ciltlik bir borçlar hukuku *Traité'si* ile Ankara Hukuk Fakültesinin bu alandaki çalışmalarını tetviç etmiş bulunuyor.

1926 yılından bugüne kadar geçen on altı yıllık çalışma devresinin bilânçosunu kabataslak çizmeye ve göstermeye çalıştık. Levhanın iç âlemine eğilecek olursak görürüz ki borçlar hukukuna dair çıkarılmış olan kitaplarla yakın denebilecek bir tarihe gelinceye kadar dikkati çeken nokta bu kitapların takibettikleri metot eskiliğidir. Adeta exégèse mektebinin hiç ayrılmak istemediği usul gibi burada da kanunu madde madde izah ve şerh etmek yolu tutulmuştur. İsviçrede bu usulün bugün dahi ne kadar revaçta olduğu malûmdur. Ve yine malûmdur ki İsviçrede hukuku yapan, bilginlerce yazılmış olan kitaplardan ziyade mahkemelerin ve bilhassa Federal mahkemenin kararlarıdır. O memlekette de çoğu kitaplar şerh usulüne göre kaleme alınmış bulunmaktadır.

Teşekkürle kaydetmeliyiz ki modern Türkiyenin kısacık yeni hukuk hayatında daha 1934 ten itibaren sistematik borçlar hukuku kitapları neşredilmiştir. İlk kitap, Üniversite ile birlikte hayata gözlerini açmış olan Samim Gönensay'ın borçlar hukukudur. Bu eser Borçlar Kanununu madde sırası ile şerh etmeyip, borçlar hukukuna giren konuları önemlerine ve sıralarına göre incelemektedir. Profesör Arsebük'ün 1937 de çıkardığı «Borçlar Hukuku» da bu görüşün hâkim olduğu bir eser olmuştur. Daha sonra Profesör Schwarz'ın «Medeni Hukuk» ve Profesör Oğuzoğlu'nun «Borçlar Hukuku» eserleri de keza sistematik birer kitap şeklinedirler. Ancak, bütün bu eserlerden yalnız Profesör Arsebük'ün kitabı başlıbaşına bir ilim eseri olmak vâsıflarını taşımaktadır. Diğer bilginlerin yaydıkları kitaplar daha ziyade birer talebe kitabı, birer ders notu olarak kalmışlardır. Bizim Türk Hukuk Kütüphanesi için gerçekten bir zenginlik meydana getireceği ne inandığımız kitaplar şu veya bu zümre için değil, ilim için, Türk hukuk bilgisi için yazılmış olan eserlerdir. Bu bakumdandır ki sistematik eserlerin dahi başlıbaşına bir varlığı haiz olup da fakülte talebesinin dışında kalan hukuk mensupları için dahi her zaman çok verimli bir kaynak olmak özelliklerini taşıyanlar üzerinde duruyoruz.

Dekan Arsebük'ün bu kere iki cilt olarak çıkardığı kitap bizce yukarıda anladığımız mâna ile memleketimizde ilk olarak yayınlanan sistematik borçlar hu-

kuku eseridir. Bu çeşit eserlere Fransada *Traité* demek mütattır. Ve bu isim ancak pek çok şey öğreten kitaplara verilir.

Ustadın yeni eserini iki bakımdan gözden geçirebiliriz: evvelâ ,şekil bakımından ;ve sonra da muhteva bakımından.

«Borçlar Hukuku»nun ikinci basımında da müellifin lisanı her yazdığı eserde olduğu gibi pürüzsüz ve zariftir. Ancak mevzu tam bir hâkimiyetin temin edileceği bir üslûp kıvraklığı eserin başlıca özelliklerinden birini teşkil ediyor denbilir. Yalnız bir müracaat kitabının vuzuh ve katiyeti değil, aynı zamanda, biribirinden gelen bahisleri insanın kendisini almadan okumaya kapıldığı sürükleyici bir anlatış tarzı eseri bir hukuki edebiyat örneği yapıyor.

Profesörün yazı dili mevzuun çetrefilliliğinin bahsettiği imkân ölçüsünde saf ve arık bir Türkçedir. Hele eserin ikinci cildinde müellif her doktrin adamının kendisini salâhiyetli görmekte haklı olduğu birçok Türkçeleştirme denemelerinde bulunmuştur ki bunlardan bazılarını şuracığa sıralamak bizim için bir zevk olduğu kadar dili yenileştirme yolunda geciktiklerine inandığımız hukukçu arkadaşları teşvik ve ikaz için de bir vesiledir: matlap yerine (yan yazı) denmiştir (S. 1049). Bir türlü karşılığını bulmakta anlaşılamadığımız obligation cumulative için (yığılımı vecibe) terimi kullanılıyor (S. 1037). Yetke ve bazan hâda yetki (meselâ, S. 862) salâhiyet anlamını ne güzel anlatıyor. (Görenek) teamüü karşılıyor. (Denklik) muadelet (S. 886), (Özdeşlik) ayniyet (S. 916), görev (fonction), (cayma) rucu (S. 883) demektir. (İnanı kötüye kullanma) emniyeti sui istimalden ne kadar daha güzel. Müstakil alacak (bağımsız alacak) olmuştur. (Bakı) nezaret (S. 832) anlamınadır. Muavin şahıs pek kolayca yardımcı şahıs oluvermiştir. Ya mesul yerine soravlı (S. 819, 829, 852, ilh.), mesuliyet yerine soravlılık (S. 832) ve hele müruru zaman karşılığı olarak zaman aşımı terimleri gerçekten sevinilecek öz Türkçe karşılıklar değil midir?

Kitapta takibedilmiş olan plân için müellif ön sözünde şunları yazıyor: Bütün bu değişikliklere rağmen kitabın ana hattı yine (Von Thur) a aittir.» Von Thur gibi büyük bir hukuk bilginin kitabı takibedilmekle muhakkak ki çok isabetli hareket edilmiştir. Gerçekten Von Thur'un eseri kadar mükemmel ve cazip bir kitabın sürükleyici tesirine kapılmamak borçlar hukuku üzerinde tetkik yapmak isteyen bir hoca için çok zordur. Diğer taraftan da Von Thur'a uymak arzusu kolay kolay yenilebilecek bir duygu değildir. Kaldı ki, Profesör Arsebük'ün 1937 de çıkardığı eseri üzerinde işlemler ve yenilikler yapması bahis mevzuu olduğu için İsviçre hukukuna göre yazmış olan büyük hocanın plânına bağlı kalmak gerekiyordu. Zira bay Arsebük'ün 1937 basımı Von Thur'un gözettiği plândan ilham alınmak suretiyle meydana getirilmişti. Yalnız zannedilmemelidir ki «kitabın ana hattı»nın müellifince Von Thur'a ait bulunduğunun söylenmesi kitapta serdedilen ana fikirlerin de Von Thur'dan alınmış olduğu demektir. «Ana hat»tan maksat, sadece eserin bölünüşüdür, kuruluş iskeletidir, plândır. Kalıpları dolduran madde-

nin Dekan Arsebük'ün daimî çalışmasının mahsulü olduğunu birazdan kitabın muhtevasını incelerken göreceğiz.

«Borçlar Hukuku» nun birinci cildi borç kaynaklarına dair ve altı bölüm üzerine kurulmuştur. İlk iki bölümde vecibe hakkındaki güzel bilgiler ve genel teorilerle vecibe teorisi ile doğrudan doğruya ilgili bulunan meseleler gözden geçirilmiştir. Birinci bölüm 1937 basımında mevcut olmayan bahislerden meydana gelmiş, ikinci bölümün ikinci kısmı ise «kusur» mefhumunun genel bir borçlar hukuku meselesi olarak tetkikına ayrılmıştır. Bu birinci cildin en önemli kısmı ve en büyük parçası üçüncü bölümdür. Filhakika, bu bölüm «akitten doğan vecibeler» başlığını taşıyor. Hukuki muameleler teorisi burada yer almış bulunmaktadır. Dördüncü bölümün konusunu şibih akitten doğan vecibeler teşkil etmektedir. Bu bölümün bir paragrafı şibih akit tiplerinin en dikkata değer olan vekâleti olmaksızın başkası hesabına tasarrufun tetkikına ayrılmıştır. Beşinci bölüm haksız muamelelerden doğan vecibelere dairdir. Altıncı bölümde de sebepsiz iktisaptan doğan vecibeler incelenmiştir. Nihayet kanundan doğan borçlar adı ile altıncı bölüme müstakil bir paragraf eklenmiştir.

Kuruluşunu kabataslak çizmeye çalıştığımız birinci ciltte 1937 basımından farklı olarak tekml birinci bölüm yer almış bulunmaktadır. Filhakika, birinci bölümde izah olunan konular ilk defa olarak 1943 basımında yer almış bulunuyor. İkinci bölümün ikinci kısmı için de durum hemen hemen aynıdır, denilebilir. Hukuki muameleler teorisine gelince, bu bahiste «hile ve iffa» gibi tamamıyla yeni ve orijinal paragraflar görmekteyiz. Dördüncü bölüm de ilk defa olarak yeni basımda yer almıştır. Eserin bu ilk cildinin geri kalan kısımları 1937 basımına çok benzemekte ve Von Thur'un eserinin plânına daha ziyade yaklaşmaktadır.

İkinci cilde gelince, bu cildin başlıca konuları borcun teşekkülüne değil de hayatına ve hareketine dair olan bahisleri ihtiva etmektedir. Bunlara göz gezdirecek olursak şu meselelerin incelendiğine şahit oluyoruz: borçların ifası; borçların ödenmesine dokunan çeşitli meseleler ve bu arada borçların ödenmemesinin neticeleri ile temerrüt bahisleri; borçların sukutu sebepleri ve bunlara taallük eden çeşitli hal suretleri. Bu tetkiklerden sonra borcun bağlanabileceği muhtelif kayıtlar incelenmektedir. Borçların şartla bağlanması hususları burada gözden geçirilmiştir. Eserin son kısımları vecibe taraflarının çokluğu hallerine ve alacağın temliki ve borcun nakli meselelerine tahsis edilmiş bulunmaktadır.

«Borçlar Hukuku»nun muhteva bakımından tetkiki bizi daha çok önemli ve mesut neticelere götürecektir. Eseri fasıl fasıl ve hattâ kısım kısım incelemeye bu makalenin çerçevesi müsait bulunmadığı için müteessifiz. Bu sahifelerde daha güzel bir bakışla eserin yazılmasında ve meydana getirilmesinde müellifin fikirlerine hâkim bulunduğunu sandığımız bazı ana görüş tarzlarını belirtmeye çalışmakta iktifa edeceğiz ve bu başlıca görüş tarzlarından kendimize göre en önemli bulduğumuz birkaç tanesi üzerinde kısaca duracağız.

Türk Medeni Hukukunun bugünkü durumunda borçlar hukuku alanına giren meselelerin memleketimiz hukuk hayatının mazisi ile olan ilgisi belli değildir. Aeta 1926 dan önce ki devir ile modern hukuk devri adını verebileceğiniz yeni hukuk esaslarının yürümeye başladığı devir arasında bir bağlantı yoktur. Bu boşluk bazan pek ehemmiyetsiz olduğu halde, diğer bazı hallerde çok derin bir uçurum halinde gözükmetedir. Gerçi, yeni hukuk yeni zihniyet ister. Ve cumhuriyetin filur dünyamızda meydana getirdiği yenilik rasyonel düşünce tarzı diye vasıflandırılabilir. Ancak, ne denirse densin ve ne yolda düşünülürse düşünülün bir memleketin halini yine o memleketin mazisi hazırlar ve yaratır. Hukuk için de durum böyledir. Hukuk bir günde oluverecek ve baştan nihayete kadar değişecek bir varlık değildir. Bu bakımdan, Borçlar Kanunu da, diğer birçok inkılâp kanunları gibi, görünüşte Türk toplumunun 1926 dan önceki hayatı ile teknil alâka ve münasebetlerini kesmiş gibi görünür. Onun için değil midir ki hâlâ daha birçok hukukçular inkılâp kanunlarının Türk millî bünyesine uygun olmadığından şikâyet etmektedirler [1]. Bizce, meseleye bu yönden değil de, başka bir noktadan bakmak uygun olacaktır. O da, inkılâp kanunlarını ve bu arada Borçlar Kanununu Türk toplumu için yabancı ve hazmedilmesi imkânsız bir madde gibi telâkki edecek yerde, eski ile yeniyi birbirine bağlamaya, birleştirmeye çalışmak, «Mecelle» ile «Borçlar Kanunu» arasındaki boşluğu doldurmaya gayret etmektedir. Ancak bu sayede, yeni Türk mevzuatı acayip sayılmaktan kurtulabilecektir. «Borçlar Kanunu» Türk hukuk ihtiyaçlarına göre tefsir edildiği ve Türk hukuk hayatını düzenliyecek kuralları koyduğu ölçüde fâidelidir. Onu tefsir edecek olanlar vücuda getirecekleri şahsi anlayış tarzlarına [2] göre hakiki hukukçu eseri yaratmış ve böylece eski ile yeni arasındaki gediği de kapatmış olacaklardır. İşte, ilk defa olarak ki bay Dekan Arsebük bu kere yayınladığı «Borçlar Hukuku» nda bu gayeyi göz önünde tutuyor ve ona varmaya çalışıyor. Filhâlık, memleketimizde bugüne kadar çıkmış olan hukuk eserleri meseleyi bu zaviyeden incelemiş değildir.

Eski hukuktan bugüne geçiş dolayısıyla hâsıl olan boşluğu doldurmak gayreti eserin hemen her tarafında ve bilhassa çok zengin olan notların atflarında gözüküyor. Misal olarak ibra bahsini zikir edeceğiz [3]. Bu bahsin biraz önce söylediğimiz zihniyete göre yazılmış olması okuyana hakiki bir zevk vermektedir.

Müellif yalnız eski hukuktan yenisine geçişi fasılasız bir tekâmül suretinde göstermeye çalışmakla kalmıyor bundan başka, doktrin ile tatbikat arasındaki açığı da kapatmak hususunda büyük gayretler gösteriyor.

[1] «İş» dergisinin Türk Kanunu Medenisinin 15 inci yıl dönümü vesilesiyle çıktığı güzel sayıdaki muhtelif makalelere bakılabilir.

[2] Gény - Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif, ikinci basım, cilt II, s. 75.

[3] Eserin ikinci cildinin 890 nci sahifesine bakılmalıdır.

Başlıca eksikliğimiz Türk mahkeme içtihatlarının teşrih ve izah olunmaması ve yabancı mahkeme kararlarının hiç nazarı itibara alınmamasıdır. Gerçi, İstanbul ve İzmir'de çıkan bazı hukuk dergilerimizin Türk mahkemelerince verilen kararları neşrettikleri ve hattâ notlandırdıkları olmuyor değildir. Ancak, bütün bu faaliyetler çok zaman yüksek bir ilim otoritesinin bahşedeceği teminattan mahrum bulunmaktadır.

Bay Dekan Arsebük kitabında İsviçre Federal Mahkemesinin kararlarına çok geniş bir yer vermiş ve bu hususta gerek Daepfen tarafından 1936 da çıkarılan eserden ve gerekse son yılların Journal des Tribunaux koleksiyonlarından geniş ölçüde faydalanmıştır. Meselâ, aile yardımcısı mefhumu anlatılırken (birinci cilt, sayfa: 588) gösterilen fikirler ve içtihatlar İsviçre mahkemelerinin en son temayüllerine uygun düşmektedir [1].

Bunun gibi, Türk Temyiz Mahkemesinin malûm bulunan içtihatları üzerinde bilim metotlarının ciddiyeti ile çalışılmış ve bunlar gereği gibi işlenmiştir. Eserin birinci cildinin 243 üncü sayfasında tetkik mevzuu olarak ele alınan tevhidî içtihat kararı ile ikinci cild'in 833 üncü sayfasındaki temyiz kararı bunun en canlı ve en güzel örnekleridir. Aynı faydalı tetkik ve tenkid usulüne eserin muhtelif yerlerinde rastlamak mümkündür. Biz bu kısa yazımızda sadece birer nümune vermekle iktifa edebiliyoruz.

Kitabın özelliklerinden biri de hususi kanunlardan medeni mevzuata dâhil olmaları lâzım gelenlerin belki memleketimizde ilk olarak ve esaslı bir surette incelenmiş bulunmasıdır. Bu cihet eserin muhtelif meseleleri kavramaktaki şümul ve vüsati hakkında bir fikir verir sanırız. Âdeta muayyen bir bahsin hiçbir tarafı, hiçbir noktası eksik bırakılmamıştır. Bir meselenin tekmiil cephelerden tetkiki yapılmış ve ekseriya medeni hukuk bakımından olduğu kadar Âmme Kanunları ile sair hususi metinler noktasından da tetkikte ihmal gösterilmemiştir. Bu suretle birçok önemli hususi kanunlarda yazılı hükümler geniş bir hukuk anlayışı ile ve genel ilkelere adeseşi gerisinden görünüşlerine göre izah ve tefsir edilmiş oluyor. Misal olarak paraya dair muhtelif mevzuat (cilt I, S. 79) ile Veraset ve İntikal Kanununu (cilt II, S. 1076) gösterebiliriz.

Fakat eserin bütün bu saydığımız çeşitli ayrılıklarının hepsinden önemli olan tarafı Géný'nin serbest ilmî araştırma adını verdiği hukuk kaynağını teşkil etmekte oluşudur. Bu itibarla, kitap mahkemelerimizin içtihatlarının kurulması hususunda kendilerine çok kıymetli bir rehber olacaktır.

Amerikalı Dekan Roscoe Pound'un meşhur hukuk standardı teorisi denebilir ki üstadın yeni eserinde geniş ölçüde tatbik alanı bulmuştur. Gerçi «Borçlar Hukuku» ndan çıkardığımızı sandığımız standardlar bazan başka bir müellifin fikir-

[1] Ayrıca ve fazla malûmat için Journal des Tribunaux dergisinin 1942 yılı üçüncü ve dördüncü sayılarında çıkmış olan Brosset imzalı makaleye ve bu derginin 1928 yılı cildinin 143 üncü sayfasına bakılabilir.

lerinden ilham alınarak, ve bazan da İsviçre Federal Mahkemesi içtihatları incelenmek suretiyle meydana konmuştur. Lâkin, her hal ve kârda birer hukuk standardı değer ve ehemmiyetine çıkarılmaları Dekan Arsebük'ün çalışması sayesinde mümkün olmuştur. İşte mesele, teorik teorisyenden istinade suretiyle bilhassa eserin 96 ncı paragrafında teselsüle taalluk eden birçok meselelerin hal suretine bağlanmaları hakikaten mesut bir neticedir. Bilindiği üzere Von Thur'da telâhük ile teselsül arasında benzerlik ve ayrıklar bulunmakta ise de, Dekan Arsebük bütün bu mephaste telâhük teorisini bir hukuk standardı mertebesine çıkarmaktadır.

Eserin tamamına hâkim olan en önemli standard «hayattan alınan tecrübeler» standardıdır. Müellif bu ana kaideyi o akdar benimsemiştir ki onu kitabının pek çok yerlerinde en büyük kolaylıkla kullandığını görüyoruz. Bu çapta ve önemde bir hukuk görüşünün kanunu tatbik mevkiinde olan hâkimî ne kadar büyük müşküllerden kurtaracağı açıktır. Filhakika, her memlekette doktrin veya onunla beraber bir içtihat bu standarda benzer fikirlere uymamış değildir. Meselâ, yine aile yardımcısı mefhumunu ele alacak olursak, Federal Mahkeme bu yardımcının tâyini hususunda hayattan alınan tecrübeler teorisinden faydalanıyor [1]. Nitekim Arsebük te aile yardımcısı mefhumunun mânasını tâyin edebilmek için standardından istifade etmiştir (S. 588). Bu standardtan istifade, hukuku tatbik bakımından yeni bir tekniğin ifadesidir. Zira, faraza Fransada aynı aile yardımcısı meselesinde Kod sivilin (= Code sivil) 1382 nci maddesi ile ondan sonra gelen maddelerde yazılı hükümlere dayanılarak kanunun sükûtu doldurulmaya çalışılmıştır.

Biz Türk hukukunun yarını hakımından standardlar sistemine hararetle ve şevkle taraftarız. Yalnız, bunun çok dikkatle ve isabetle tatbiki gerekeceğini aslâ unutmamak icabeder. Standardı tatbik eden hukukçu kudret ve bilgisi bu işteki mahareti ile belli edecektir. Yoksa, bir hukuk standardı ileri sürmek her hukuk müntesibi için mümkündür ve burada hemen hatıra gelen de «hüs-nü niyet standardı»dır. Fakat, görünüşte basit ve tatbik edilmesi kolay sanılan bu ana kuralın çoğu hukuk mensuplarınca lâyikeyle kavranmamış olduğunu fakültelerimizde yapılan amelî ders münakaşaları ispata kâfidir. Onun içindir ki «hayattan alınan tecrübeler» standardı başta olmak üzere Dekan Arsebük'ün başvurduğu ve tatbik ettiği diğer prensipleri kendisinin hukuk bilgisindeki derin vukufuna atfetmek ve burada üstatlığının bir delilini görmek lâzımdır. Belki bu iki ciltlik eserin her sayfasında orijinal bir hukuk fikri aksetmiyor. Fakat, yukarda bazılarını yazdığımız ana fikirlerdeki hukuk görüşünün üstünlüğü aşikârdır. Eserdeki tekmil izahlar üstatlara has târ tetkik ve izah usulü ile yapılmıştır. Misal pek çok. İşte, her ciltten birer şane: hile ve iğfal, ve teselsül.. Bu iki bahsi okumak kitabın hukuk kütüphanemiz için arz ettiği değeri ölçmeye yeter.

[1] J. d.T. 1932, S. 487.

Netice olarak şunu söyleyeceğiz: bu defa iki ciltlik üzerine çıkarılan «Borçlar Hukuku» sistemli ve milli borçlar hukuku anlayışının Dekan Arsebük'ün çalışmaları ile gittikçe şekillendiğini gösteren bir eserdir. Bu itibarla yazımızı iki noktadan sevincimizin büyük olduğunu kaydederek bitirmek isteriz: birincisi, iki cildini muvaffakiyetle çıkardığı «Medeni Hukuk» serisine yine bu ciltler gibi düşünülmüş ve yazılmış iki «Borçlar Hukuku» cildi ilâve ettiği için hocayı kutulamakla seviniriz; ikincisi ise, klâsik bir hukuk kütüphanesinin kuruluşuna doğru esaslı bir adım daha atılmış olması bize en haklı meslek saadetini bahşeder.

Dr. Bülent Nuri ESEN

Ankara Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Doçenti